

ოქმად პირადად არ ვიხილეთ
და „საქართველო“ არ დაგი-
ვინათ, მაგრამ თქვენი ად-
რესი გავივით და გვწავით.

საქართველო



ქართულ სოციალისტ-დემოკრატიულ საზოგადოებრივ პარტიის ორგანო

წლიური ფასი : 5 მან. თითო ნომერი : 25 კაპ.

№ 5 (17)

წელიწადი მთლიანად

1 სექტემბერი 1904 წ.

№ 5 (17)

რედაქციისა და ადმინისტრაციის ადრესი :
51, rue Saint-Sauveur, PARIS.

ცალკე ნომრები იხილება :
OCIÉTÉ NOUVELLE de LIBRAIRIE & d'ÉDITION.
17, rue Cujas. PARIS (V°).

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ისევ სიბრძნე (ხვიატობაღვ-მირსკის დანიშვნის გამო). —
ქართულ ცხოვრების მატანე. — ქართულ ეკლესიის გა-
მდ. — ფინლანდია. — პოლონეთი. — რუს-იაპონიის
ომი. — რუსეთის ქრწინა.

ი ს ე ა ს ი

(ხვიატობაღვ-მირსკის დანიშვნის გამო.)

მღვამდხილ იაპონიისაგან შერცხვნილმა და და-
უძღურებულმა რუსეთის მთავრობამ აღარ იცის, რა
ჭქნას, როგორ დაიძვრინდეს თავი იმ განსაცდელისა-
გან, რომელშიაგ კაანა რუსეთი თავისი ავანაგურის
პოლიტიკით. უვიცი და თავგახული მთავრობა არ
მელოდდა ასეთ სირცხვილსა და თავსლაფდასხმას,
თორემ დათმობით ბევრს დაუთმებდა შორეულ აღ-
მოსავლეთში უცნადა გაჩენილ მტერს. არამც თუ არ
მელოდდა ასეთ სამარცხვინო დამარცხებას, პირი-
ქით იმის იმედზე კი ჰქებდა — გარეშე მტრის და-
მარცხებით შინაურ მტრების დამძმძინებასაგ მღვა-
სერწინებო!..

ვინ იყო მრჩეველი? ვის შეემდო გაეპედნა და
ეთქვა რუსეთის თვითმპყრობელთათვის : « თქვენის
გათახსირებულ მხედრობითა და მღვლელებით, თქვე-
ნის დამპალის წესწყობილებით გამარჯვების მომღ-
ვება შეუძლებელია »?! ვის უნდა გაესხუნებინა ნი-
კოლოდს მღვრესთვის ნაპოლენ მესამეს მაგალითი,
— იმ ნაპოლენისა, რომელიც, რუსეთის თვით-
მპყრობლისებურის ბაქიაობითა, ქარაფმუტობით და
ტრანზარობით დაემკვრა ვერმანის, მაგრამ ნაცვლად
ბრწინისა, სედასში ამოყო თავი?! სწორედ ასეთივე
საქმე მღვვიდა რუსეთის თვითმპყრობელსაგ. ამანაგ
საქვეყნოდ დაიტრანაბა : რამდენისამე თვის შემდეგ
რუსეთის მღვამდხილი ჯარი ტოკიოში შევად! მაგ-
რამ სამართლიანმა ისტორიულმა ნემესიდამ ღირსეუ-
ლი ბედი არგუნა აღვირამშვებულს ბუმბერასს.

პირველ დატავებასთანავე აღმოჩნდა ხრული უძ-
ღურება თვითმპყრობელ სასელმწიფოსი. და გათახ-
სირებულმა მთავრობამ მამინვე გამარტყვრინა უშვე-

ლებელი სიბრძნე : ომს არ მოველოდით, მშვიდობა-
ნობის დაცვის სურვილით ვიყავით აღჭურვილნი და
ამიტომ მღვშადებელნი დავრწითო. ასეთ სიბრძნეს
ამოეთარა ოფიციალური რუსეთი. მაგრამ ბავშვების
მეტს ანა ვის მოატყუებდა ასეთი უდაბარი?! სამხედრო
სახელმწიფო, რომელიც მთელ თავის წლიურ შემო-
სავლის ნახევარზე მეტს სამხედრო საჭიროებასახმარს,
რომელიც შორეულ აღმოსავლეთში გამატყვრინებისთვის
აუარებელ მილიონებს ხარჯავდა, ჰმედავს და ამბობს
« მღვშადებელი დავრწიო »! ნამდვილად კი მოხდა
ის, რაც უნდა მომხდარიყო, აღოჩნდა ის, რაც უთუდ
უნდა აღმოჩენილიყო. აღმოჩნდა, რომ შორეულ აღ-
მოსავლეთშიაგ მოქმედებდა თვითმპყრობელობითი
« წესრიგი ». ე. ი. ქურდობა, ავანაგობა, უნიჭობა და
ავანტურისტთა უკანტროლო თარეშობა. აღმოჩნდა,
რომ საჭირო მდებარეობა ოლოტს ხანშითი არა ჰქებდა
და სალდათ — საკმალ საჭმელი, საცემელი და იარაღი ;
ყოველივენი მიუბარათ ავანაგ უფროსთა და მღვ-
ლეუთ. აღმოჩნდა, რომ რუსეთის მხედრობის მდო-
ვენი და აფიცრები უვიცი ყოფილან ისე, როგორც
ჯარისკაცნიც ; თვითმპყრობელობის რეჟიმი წინააღ-
მდეგა განათლების გამდიერებისა და გავრცელების.
ასეთი « მღვშადებლობა » ყოველთვის თანდაყვება
ისეთ დაგეგმულსა და გათახსირებულს წესწყობილე-
ბას, სადაც მთავრობის მოქმედება ხალხის კანტრო-
ლის ქვეშ არ სწარმოებს, სადაც ყოველივე ბიურ-
კრატიის თვითნებობასა და მოკვირებულო და ხმის
ამოღების უფლება არაუბისა აქვს. ეს სხედივიკუ-
რი მღვშადებლობა, რომელიც განუყრელად თან
სდევს თვითმპყრობელობას : ხალხს ატყავებენ გარეშე
და შინაურ ავანტურებისათვის, მაგრამ ფული სა-
სელმწიფოს დაცვისა და კეთილდღეობის საქმეს კი
არ ხმარდება, არამედ გაუშამდარ თვითმპყრობელთა
გამდამასა და განცხრმას...

ასეთ წესწყობილებას უთოდ მოჰყვება « ხედანი ». და,
მართლაც, ავერ მეცხრე თვეა რუსეთი ომდბს და
ჯერ ერთი თვალსახინდ გამარჯვებაგ არ უკმწინა.
ბორტ-არტური, იალუ, ცინჯოლუ, ვალანკოლუ, ლიაო-
იანი, იანტაი, — თითოეული ამათგანი ხედანს უდ-
რის თავისი მნიშვნელობითა და სახითით. უკვე
ამ ბრძოლებმა დაამტკიცეს ის, რაც ბევრისათვის
ისედაც ცხადი იყო : რუსეთის დღევანდელ პოლიტი-
კურის წესწყობილების უძღურება. ამიერიდან რაც
უნდა მოხდეს, ამ შედეგის მნიშვნელობას ვერატყერი
გააქარწყლებს ; ერთ იაპონელს 15 — 20 კაცი რომ
მიუხიონ და ხმლიონ კიდეც, რუსეთის მთავრობამ
წყობრივი ხედანი უკვე სწვრია და ამას მაინც ვერ-
სად წაუვა...

დღევანდელ ომის ასეთი მნიშვნელობა კარგად ეხმის თვით რუსეთის მთავრობასაც და ამიტომ იგი ყოველ დღეს იკრებს, რათა ხმლილს მტერი; ამიტომაც თვით « უავგუსტოესი თვითმპყრობელი » ნიკოლოზ მეორე, თუცა დარცხვენით და სასოწარ-კვეთილებით, მაგრამ მაინც საქვეყნოდ გაიძახის: « ვიბრძვით უკანასკნელ გრძობამდე და უკანასკნელ სალდათამდე ». მაგრამ, მაგრიც ის არის, რომ ასეთს ბაქაობას აღარავინ აფასებს, აღარავინ უყურებს ნდობით რუსეთის მთავრობას და აღარავინ აწვდის დახმარების ხელს... ასეთს პირობებში ჩავარდნილმა თვითმპყრობელმა განიზრახა ესლა თავის « ერთგულ » ქვეშევრდომთა გულის მოგება და ამისათვის საუკეთესოდ ხცნდ... ისევე სივრუ-ისათვის მიემართნა... და განა უკეთეს საშუალების გამომძებნა შეუძლია ყველაფრით დაცემულს რეჟიმს?!. ეს სივრუე გახლავსთ — შინაგან საქმეთა მინისტრად თავად სვიატოპოლკ-მირსკის დანიშვნა და რეფორმებზე ბაასის ჩამოკლება. გაცდებულნი მგელიც კი, მღსაგლავად გარს რომ შემოერთებოდნ და თავის შველის იმედი აღარ აქვს, დაღრჭენილ კბილებს ჰმაღავს და თავს იკატუნებს!..

ამგვარ სივრუის გამოცხობა პირველი მაგალითი არ არის თვითმპყრობელობის ისტორიაში მე-80 წლების დასაწყისში. როცა « ნაროდოვოლეც »-თა ძლიერმა ტერორისტულმა მოქმედებამ თავზარი დასცა თვითმპყრობელობას, ალექსანდრე მეორემ შექმნა ეგრედ წოდებული « გულკეთილობის დიქტატურა » და დაავალა გენერალ ლორის-მელიქოვს კონსტიტუციის შემუშავება. გულკეთილობის კავკასიელ მეომარს ძირითლა ეგონა, თვითმპყრობელმა თვითონვე მდი-სურვა თვისთა უფლებათა შეზღუდვად, და შეიძუშავა კონსტიტუცია. მაგრამ მალე აღმოჩნდა, ყოველივე ეს სივრუე და თვალთმაქცობა ყოფილა: თვითმპყრო-ბელთა ბრბომ შორს ძმალა ლორის-მელიქოვის ვითომდა კონსტიტუცია და თვით იმისი ავტორიც დასცა შირს...

მეორედ ამავე ხერხს მიჰმართა ნიკოლოზ მეორემ. როცა მუშათა მოძრაობა გაძლიერდა და მალე შედ დაერთო სტუდენტების მღელვარება, ბოგოლეპოვს და სიბაიკინის მოგვლა, გლუსთა არეულობანი და სხვა და სხვა ერთა სამიში მსადება, შეძინებულმა თვითმპყრობელმა კვლავ გადასწყვიტა უკმაყოფი-ლოთა მოტყუება: საერთო განათლების მინისტრად დაასკუბა გენ. ვანდვსკი და საქვეყნოდ გამოაცხადა — რუსეთის სწავლა-განათლების საქმეში ძირითადი ცვლილება უნდა მოხდეს. ამასთანავე, ვიტრეს ხელ-მძღვანელობით, მთელს იმპერიაში ბჭობა გაიმართა « ძირითად რეფორმების » შემოდების შესახებ. სწავ-ლა-განათლების სისტემის ძირითადი შეცვლა და ად-მინისტრატულ-სოციალურ რეფორმების მოხდენა სა-ჯაროდ იყო აღთქმული იმპერატორის განსაკუთრე-ბულ რესკრიპტსა და მანიფესტში... მაგრამ, არ გაუკ-ტიმისტ-მორწმუნეთათვისაც კი, რომ ყოველივე ეს საზიზღარი თვალთმაქცობა იყო, მებრძოლ ელემენ-ტებისა და უკმაყოფილო საზოგადოების დასამღმში-ნებლად ჩადენილი. ნიკოლოზ მეორემ ურცხვად გააგდო სამსახურშიდამ მოხუცებული დამსახურებული დენერალი და მთელის ქვეყნის თვალწინ, საკუთარის ფეხებით გასთელა « უწუნავი », თუ « უმადლები » რესკრიპტ-მანიფესტები...

არ შეგვიძლია არ აღვნიშნოთ აქ, რომ ეს ამბავი

არამც თუ მშვენივრად ახსიათებს ჩვენის დროის თვითმპყრობელობას, არამედ კიდევ გვიჩვენებს, თუ რამდენად დაბლა დაეცა იგი ალექსანდრე მეორის დროის თვითმპყრობელობასთან შედარებით. მაშინ-დელი მთავრობაც მიჰმართ-ვდა ხელმე სივრუეს, მაგრამ თანაც რცხვენდა და საქვეყნოდ არ ყვითო-და — აი, რასა ვფიქრობ და რა წყალობა მინდა მი-ვანიჭო ჩემს « ერთგულ ქვეშევრდომთა »! ეხლა კი, სადლაა სივრუილი?! სრულიად გათახსირებულს თვითმპყრობელობას არაფრად მიაჩნია საქვეყნოდ დაბირება და რეფორმების აღთქმა და შემდეგ სა-ქვეყნოდ აღიარება, რომ ყოველივე ეს ტყუილი და-ბირება იყო!..

მაგრამ, უფრო საზიზღარი კიდევ ის არის, რომ თანამედროვე თვითმპყრობელობამ არ იკმარა ერთი თვალთმაქცობა და ეხლა მეორედ გვიბირებს მო-ტყუებას!

როცა პირველმა სივრუემ ვერ გახტრა და უკმა-ყოფილოთა დამღმძინება ვერ მოახერხა, თვითმპყრო-ბელთა ბრბომ სხვა დღისმიებებს მიჰმართა; არჩია თვის შორის უპირველესი ავასაკი და ჯალათი ფინ-პლევე და უბრძანა: რაც შეიძლება მაგრად მოეჭირე მუხრუჭი იმპერიახად. საბოლოოდ და საუანდარმოდ საქმეებში დახვლოვნიბულმა პლევემ ბრძანება მშვე-ნივრად აღასრულა: რეფორმების თვითონვე ცინეს, კატორგას და სახრჩობელას მოეხშირა, ლიბერალებს კაი-კაი მათრახები უთავაზა და, საერთოდ, ყველა-ფერში ბნელი რეაქცია გაამეფა. შემდეგ, ისარგებლა გარემოებით და თვითმპყრობელობას ომიც კი ურჩია იმ იმედით, რომ გამარჯვება გარემე მტერსე უფრო აღამადლებს მთავრობის პრესტიჟსად. მაგრამ, ჯა-ლათი და იმისი დამქაშები ყველაფერში მწარედ მო-სტყუვდნენ: სარეფორმოდ მოქმედება გაძლიერდა, საზოგადოებაშიაც უკმაყოფილებამ იბარა, ომმა წომ სრულებით არ გაამართლა იმედები, და, როცა მუხ-რუჭის მომჭერი ჯალათი, « თვითმპყრობელობის ბო-რდტი სული » მოჭკვლეს, მთავრობა დაიბნა და გა-რეტინებული დღბე-ყვრეს მოედვა; თითქმის ღრი თვე ყოყმანში იყო და არ იცოდა რა ექნა; ბოლოც გადასწყვიტა, სჯობია ისევ დაკმალო დროებით კბი-ლებით და წინ ახალი ლორის-მელიქოვი წამდაყენა...

დავაკვირდეთ და ვნახოთ, რას წარმოადგენს თვით-მპყრობელობის კრავი და რა სუნი უდის მის მიერ ახლად გამოცხვარ სივრუეს?!

მაგრამ, ბევრი დაკვირვება საჭიროც არ არის! მოგეხსენებათ: სივრუეს მოკლე ფენები აქვს! თვით-მპყრობელობის სივრუეს კი მოკლესეფ უმძლესი ფენები ჰქვნიან. მარლაც, ყოველს თავის დაბირებას ახლდა მინისტრმა ისეთი კუდეები გამოაბა, რომ ამ-კარაა, საქმე ოინბაზთან გვაქვს და ისევ თვალთმაქ-ცობას უნდა მოვკლოდეთ... თავდაბირველად მი-ნისტრმა ბრძანა: ვიცი ებრაელების გაჭირვებული მდგომარეობა და მსურს შედგავთი მივანიჭოვ. ამით ვითომ მომიადლოურ ჩაგრული ებრაელები. მა გ-რ ა მ, იმავე წუთს კუდი მოიქნია და განავრძო: რა-საკვირველია, ებრაელთ რუსეთის მოქალაქეთა სრულს უფლებას ვერ მივცემ, რადგან ისინი ნიჭიერნი არიან და რუსებს მალე დასჩაგრავნენ... შემდეგ თავადი მირსკი სტუდენტებს მოედვა: მეგობარი ვარ სტუ-დენტებისა და მესმის ახალგაზდური გატაცება; ბევრს ვაპატეებ გატაცებით ჩადენილს დანაშაულობასა, მა გ რ ა მ მხლოდ იმათ ვაპატეებ, ვინც მოინანიებ-ს... ლიბერალებს თავადი ასე მიესალმა: საჭიროდ

ვრაც ერობისა და ქალაქის თვითმმართველობის უფლებათა გაძლიერებას, მაგრამ « **ВЪ ПРЕДЪЛХЪ ВОЗМОЖНОСТИ** », რათა არ წათამამდნენ და მეტი არ მოითხოვდნენ. პრესასაც უწყალობა ახალმა მინისტრმა « თავისუფლება », მაგრამ აქაც უადვიროდ არ შეიძლება და სხვ. ბოლო მთელი თავისი მიმართულება თავადმა ასე დაასახიათა : მე არა ვარ პრეზიდენტის წინააღმდეგი, მაგრამ იმ პირობით, რომ რუსეთის თანამედროვე წესწყობილება დაურღვეველი უნდა დარჩეს; ხოლო რადგან ასეთი პირობებით განცხადება გულ მთაბეჭდილებას მიახდენდა და სიძულეს მეტი მეტად გამომავლავნებდა, ახალმა თვითმმართველ - მინისტრმა სათანადოდ ბრძანება მისცა განზრუნელ და მოწყიდულ პრესას; ამანაც « ნივ. ვრემ. » ს მეტაურებით, გალობა და ჭიკჭიკი იწყებოდა დიდ რეფორმებსა და თავისუფლების ეპოქის მოახლოვებას...

მაინც და მაინც განვითარებული ყნობვა არაა საჭირო, რომ მისვდე, რა სუნი უდის მინისტრის « მაგრამ » ებს : ცხადია, მთავრება აპირებს, ბურჟუაზულ ელემენტებს ძვალი გადუგდეს სახრავად და მოსამადლიერებლად, სხვები კი, ე. ი., ხალხი და იმისი დამცველები მძრალზე დასტავოს. მხოლოდ ერთი სიტყვა თავადი სვიატობლკი : დრონი ცვლადენ და იმისაზრებას არავითარი ვასავალი აღარა აქვს. წარმოდგინეთ, ლიბერალებსაც კი აღარ ხეერთა დაპირება და აღარც იმათ აკმაყოფილებს გადაგებული ძვალი : მათი წარმომადგენელი საზღვარგარედ, ბ. სტრუვე, ძალიან ცივად და უნდობლად მიეგება თავადის დაპირებას და თითმმართველების « ახალს გურსს ». სხვა სარეველუციო ელემენტები კი, როგორც თვით რუსეთში, ისე პოლონეთსა და ფინლანდიაში, რა თქმა უნდა, არავითარ ფასს ამღვევენ ახალ მინისტრის ნიტიყვებსა და რუსულ ლეგალურ პრესის მითქმამლობას. პირიქით, ყველა ეს ელემენტები სწორედ დღეს ემზადებიან, რათა შეთანხმებულის მოქმედებით შეებრძოლონ თვითმმართველობას და ძლიერი იერში მიიტანდნენ წყობრივად და ფიზიკურად დაგეშულს რეჟიმზე. ვინ იცის, იქნება ეს იერში უკანასკნელი იქმნას და მთელმა იმპერიამ მალე თავისუფლად ამოისუნთქოს ?!

დიაღ, მოახლოვდა დღე, როცა რუსეთის თვითმმართველობას ანდერძო აუგებენ უძლეველი ისტორიული ძალები. ამიტომაც ყველა, ეგრედ წოდებულ, განაპირა ქვეყნებს დიდი სიფხიზლე ჰქმარებდნენ, რათა შემთხვევა ხელიდან არ გაუშვან და თავიანთი სვებედი გადაუწყვეტელი არ დასტავდნენ. ფინლანდიისა და პოლონეთის ხალხები და მათის ინტერესების დამცველი სარეველუციო პარტიები სწორედ ესლა მოქმედებენ გაძლიერებულის ენერგიით, რათა მომავალ ისტორიულ მომენტში აღასრულონ თავიანთი წადილი. ჩვენმა ობოზნიგურ და რეველუციონურ ელემენტებმაც უნდა გააღრვევდნენ ენერგია საერთოდ მტრის დასაბრუნებლად. როგორც პოლონეთისა და ფინლანდიის ხალხებს, ისე საქართველს მშრდმელ ელემენტს ვერ დააკმაყოფილებს ვერც ლიბერალების « გენტრალისტური კონსტიტუცია », ვერც სოციალ-დემოკრატიის « ფართო ოლქებრივი თვითმმართველობა ». ჩვენი ხალხი იბრძვის და შემდეგშიაც განაგრძობს ბრძოლას სრულ ეროვნულ ავტონომიისა და უსაჭიროეს ეკონომიურ რეფორმების მოსაბრუნებლად, რომელთა ფარგალში იგი უფრო მომზადდება მომავალ სოციალურ რეველუციისათვის.

ქართულ ცხოვრების მახინჯი

გურიაში სამხედრო სიმშვილია. ამაზე წინად სამმა გლეხმა მოვილა თავი, რადგან ვეღარ უყურა თავისი ცოლძვილის უბედურებას. არეულობა და უკმაყოფილება თან და თან ვრცელდება. პოლიცია ფეხზე დადგა რათა ხანია და დათარეშდნენ. სასლებს უხრეკავენ ყველას და „ აკრძალულ " წიგნების ძებნა ხშირი მოვლენა შეიქმნა. ხალხიც შფოთავს და ყოველ წამს მოვლიან საზოგადო წინააღმდეგობის გაწევისა.

—(—)

როცა იაბონიას რამდენიმე ჯავშნიანი გემი დადებდა, ტფილისის ერთ-ერთ სამუალო სასწავლებლის ერთ ქართველ მასწავლებელს ისე გაუხარდა ეს ამბავი, რომ იმავე დამსხვე ნადიში გადაიხადა. მოიწვია თავისი ამხანაგი-მასწავლებლები და გარეშე რუსები, სანაქებოდ გაუმასპინძლდა და ძლიერა დაგამარჯვება უნატრა რუსის მხედრობას. მთელს ქართველს საზოგადოებაში წრფელი გულისწყრება დაჰბადა მთავრობის „ ერთგულ " პედაგოგის საქციელმა.

—(—)

პეტერბურგიდან ფრანგულ გაზეთ « Le Temps » ს ატყობინებენ, რომ კავკასიის მთავარმმართველი თავ. გოლოვინი არ დადებულა დემაკავკასიაში. „ კნიანას " აღარ ჰხურს კავკასიაში ცხოვრება და „ კნიანას " თურმე ემინია. გოლოვინის მავიერ ინიშნება მდრეულ ამომავალეთის კარგად „ ცნობილი " ნამესტნიკი ალექსეევი.

უკეთეს „ ვეპქებს " ვერ უძღვნიდა რუსეთის მთავრობა ჩვენს ქვეყანას ! სახელგატყნოლი, უნიჭო და უტაქტო ლენინალ-ადმიორალი ინიშნება კავკასიაში, სადაც იმისმა წინამადგილემ ისე უწყალოდ აჩქარაწაწა საქმეები. იმედი უნდა ვიქვინოდ, ახალი ხატრავი კავკასიაშიაც ისე ისახელებს თავს, როგორც მანჯურიაში.

—(—)

ჩვენ ვგატყობინებენ, რომ ეპისკოპოს დიმიტრის „ დანობის " გაუწავანია სინოდში ქართულ გაზეთებ — „ ივერთიას " და „ ცნ. ფურცლს ". თურმე ნუ იტყვიან, ამ გაზეთების ბრალი ყოფილა საქართველოში სარეველუციო მოძრაობის გაძლიერება. „ მწყემსთმთავარი " იმ აწრისაა, რომ რუსეთის ცენზურა საჭაოდ სასტიკი არ არის და ურთიგ არ იქნება ქართულ გაზეთებს ჯამში მიუჩინოდ.

—(—)

როგორც ვწერენ, სექტემბრის პირველ რიცხვებში პეტერბურგიდან მთელი გუნდი აშშ-ში გაემგზავრა. ესენი სულ დასელოვნებული, პირველხანისოვანი ჯამშიემათ თურმე და უმეტესად ქალები... ეს პირველი ნაბიჯია ახალის კურსისა " და ტყუილია არ უხართათ ჩვენს „ მოღვაწეებს " სვიატობლკ-მირსკის გამინისტრება, — ჩვენის ქვეყნის შვილია და ღმბობერად მოღვევიდება.

ქართულ ეკლესიის გავრცელება

რუსეთის მთავრობამ საქართველს პოლიტიკურ დამოუკიდებლობას სიცოცხლე რომ მოეხსნა, იმავე დროს ქართული ეკლესიის დამოუკიდებლობასაც მოეღო ბოლო. ქართული ეკლესია, უძველეს დროიდან ავტონომიურ ეკლესიად აღიარებული, რუსეთის სინოდის ხელქვეითი დაწესებულებად გადაიქცა. ეკლესიის მინაწრული თვითმმართველობა მდისოდ; ქართულ ეკლესიის ეგზარხები და ეპისკოპოსები სასულიეროდ სახიათის რუს-მოხელეებად გადაიქცნენ. რანაირად და რავგარად შეუძლება პეტერბურგის სინოდის ქართულ ეკლესიის მწყხვას ? რა განსწრავითა და აწრებით იყო იგი გამსჭვალული ? ამ კითხვის გათვალისწინებისათვის საჭიროა გავისხედოთ, თუ რა სახიათი აქვს საზოგადოდ რუსეთის ეკლესიას და რა ადგილი უჭირავს მას რუსეთის პოლიტიკურ ცხოვრებაში. რუსეთის ეკლესია ყოველთვის თვითმმართველობის ყურმდტრილი მონა იყო. რუსეთის საეკლესიო ისტორია ამ მხრივ ძირიანად განსწავდება დასავლეთ ევროპის ერთა საეკლესიო ისტორიისაგან. ევროპაში კათოლიკეთა ეკლესია მხოლოდ იმ ხანაში დაუახლოვ-

და და თითქმის დაემტრებოდა კიდევაც მცნარქიას, რდღესაც გვლესიასა და მცნარქიას საერთოდ განსაზღვრული მთავრებისა, რდღესაც ისტორიულ ახარესწედ რეკლუციამ ამდჳყო თავი და ბრძოლა გამძღუნდა ერთხანს და შედრესან, გვლესიას და მცნარქიას. აი ამ ხანაში დაკავშირდნენ და ერთმანერთს დაუახლოვდნენ ძველი მტრები.

საშუალო საუკუნეების განმავლობაში კი საქმე სწავნიორად იყო. კათოლიკეთა გვლესიას მამინ საერთო ხელმწიფების უფლებანი ჰქონდა მძაღვებული. იგი სულიერ მწყემსობას არ ხკერდებოდა, მას ხანდრციელო ბატონობაცა ჰქონდა. და ამ გარემოებამ დაჰბადა მუდმივი და განუწყვეტელი ბრძოლა — უფლებათა — გვლესიისა და სასკლმწიფებს შორის, — ბრძოლა, რომელსაც დღევანდლამდე არ მძღვებია ბოლო.

რუსეთის ისტორიაში ამის მსგავსს მძღვლენას ვერ ვპოვებთ. მოსკოვის სასკლმწიფო რომ შესდგა, გვლესია უკვე მძღრნილი მინა იყო მოსკოვის ხელმწიფეთა. ამ ხელმწიფებს არამცთუ გვლესიის თავისუფლებისა არა სწამდათ რა, თვით დამძღუციდებელ ხანისათის მიტრეობალებსაც კი არ იწყნარებდნენ. გაისხენეთ იღანე მთისხანეს და მიტროპოლიტ ფილარეტს ერთმანერთთან შეტაკება, რომელიც ფილარეტს დამარცხებით გათავდა! მოსკოვის ხელმწიფენი, ისე რდღვრე ჰერეტიკების გვლქის იმპერატორები, გვლესიის იარაღად სმარბდნენ თავისათის ძალის გასამლიერებლად.

გვლესია ჰქადაგებდა, ხელმწიფე იმპერატორს ღვთისაგან მიტრინებულთა და ამიტომ მისი ღვთაებრივის ხანისათის ძალა განუხარღვრელი უნდა იყოს. ხალხს მიტრნილებას ასწავლიდა; ყოველი არხებული წესი ღვთისაგან დაწესებულთა და ამიტომ მის წინააღმდეგ ლაპარაკი და ბრძოლა დიდ ცოდვად ჩაითვლებოდა. ჰქადაგებდა: ჰაჭირება, შევიწროება და ყოველგვარი უხედიერება ხალხსა სიხარულით და მსრენებით უნდა აიტანეს, რადგან დამარცხებულთა და მამკრალთა დემონთი საიქიფს სამაგიერებს მიაგებს, წყალბას მძღუენს, დააჯილდევებს და ანეტრებობს. ამგვარ ხანისათის ქადაგებას თვითმპყრობელებდა, რასაკვირველია, მღწყალის თვალით უყურებდა და მადლობის ნიშნად საქათხვე უსვად აჯილდევებდა სახულიერო მწყემსებს.

რდღესაც ჩვენ ერთმანერთს შევაღარეთ დასავლეთ გვრდებს და რუსეთის გვლესიებო და ვხტქვით, მათ შორის დიდი განსხვავება არის. ამითი მსოლოდ ის უნდა გვეთქვ, რომ გვრდებში გვლესიას იგუთივე ბატონობა ჰხურდა, რდღვრე საერთო სასკლმწიფებს და რომ ამისგამდისობით იგი არ ემძღრნილებოდა საერთო სასკლმწიფებს ძალას. რუსეთში კი გვლესიას დამძღუციდებელ ბატონობის უნარი და ძალა არ შესწევდა და იგი იმთავითვე დაემტრებოდა საერთო ძალას, თვითმპყრობელებს, მას უკმეკდა გუნდრუსს, მას აგებოდა დესქქემ და მსოლოდ ამგვარ მძღვრ მძღმეგებით შეიწინა ხელს ყოველგვარი უპირატესობა. არხებითად კი გვლესია ყველგან ერთხა და იმახვე იგავდა, ყველგან ძალმძღვრების იარაღი იყო. ვველგან შებღჳილ ხალხს ბრძოლის მაგივრად მძღრნილებას უქადაგებდა. რომ წიკითხდთ რომის პაპთა სილაბუსი (Syllabus), ხადაც დაგმობილია დემოკრატია და თავისუფალი აზრებობა, ხადაც სციკალურ უხამართლებას ღვთისურთ სანკვა აქვს მინიჭებული და ყოველივე ეს რომ მუუღარდთ, მაგ., მოსკოვის მიტრეობას, რდმელიც ყმების განთავისუფლების და „რუსებს“ გაუქმების წინააღმდეგი იყო, რადგან ბატონობა ღვთის დაწესებულთა მიახნდა, ხოლო რდუსი ამ დაწესებულების დასაგვე იარაღად. — ეს ღრი მძღვლენა ერთმანერთს რომ შეაღარდთ, დაწმუნდნენ, რომ რდღვრე პირველ, ისე მედრე შემთხვევაში ერთი და იგივე სასკლმძღვანელო აზრი, ერთი და იგივე თეოლოგიური შესხედულობა უმეკს ხადუძღვად.

ამრიგად ქართული გვლესია დაქვემდებარა თვითმპყრობელების მიერ დამძღვრებულ რუსეთის გვლესიას ანუ მის უმთავრესს ღრგანს — უქმს ხინდოს. და რადგან ხინდი თვითმპყრობელების ხელში თვით რუსეთშივე იარაღია ხალხის დამძღვრებისათვის, ამიტომ მისი ხედვაგვლენა ქართული გვლესიანედაც ამავე ხანისათის უნდა ყოფილიყო.

მართლაც ქართული გვლესია თვითმპყრობელების პოლიტიკის აღმასრულებელ სმუალებად გადაიქცა. რა ხანისათისა იგი პოლიტიკა? იგი პოლიტიკა არის უმკამყდრილო გვლემენტების — მუშათა და გვლესთა — მოძღვრების დაგმობა და შეფერხება, ხალხში უმეგრების გავრცელება, ქართულ ენის დევნა და ძალმძღვრებით ქართულ გრდვრების გარეხება. ქართული გვლესია, ხინდის თვალით, ამ პოლიტიკას უნდა ემხსენებოდეს. და აი მძღვრელი ვოლტორევი მიჩნილია დღეს ამ გვლესიასთან, რდღვრე გზის მაჩვენებელი, რდღვრე მთავრების პოლიტიკის განმმარტებელი აგენტი.

ჩვენს საზოგადოებაში ბევრსა სტირიან და ვიძვომებენ ქართულ გვლესიის დაგმობსა და მის წინააღმდეგ გაპართულ დევნის გამე; ბევრს ლაპარაკებენ იმის შესახებ, რომ გვლესია პოლიტიკურ იარაღად განდა, რომ მას ხარწმენილებრივი მისია თანდათან ეკარგება. და განსაკუთრებით კი ჰედდებენ იმის შესახებ, რომ გვლესიიდან ქართული ენა თან და თან იდევნება და რომ ამ მსრთე ქართულ ეროვნებას ახალი განსხვავილი მძღვლის. მართლაც, ყოველად ხანისადრთა მთავრების ამგვარი მოქმედება! საერთო დაწესებულებიდან, ხკოლიდან და სახამართლოდან ხომ განდევნეს ქართული ენა; ახლა გვლესიასიდან უნდა გააქრენ მისი ხანსენებელი. ამგვარი აგასავადა, რასაკვირველია, მეუწყნარებელია. მაგრამ.... აქ დღევანდელია ერთი საგანი, რდმელსაც ჩვენს განათლებულ საზოგადოებაში არავითარ ყურადღებას აქვნივენ. ქართულ გვლესიის დაგმობის გამე სტირიან ჩვენს ისტელიგენტებს, ხოლო არახიდებს დაჰკვირვებნიან იმ გარემოებას, რომ ქრისტეს დაუხანჯებელ მძღვრებას არახიდებს ჰქონია ადგილი ამ გვლესიის წრეში; რომ ეს გვლესია ძველ დროშიაც არახიდებს ყოფილია სიცოცხლე პრდგრების იარაღად და რომ აწმყდმი იგი არამც თუ პრდგრებულ დაწესებულებად არ ჩაითვლება, არამედ მძღვრ მაკნებელიც არის მძღვრელო ხალხის თვითცნობიერების გამძღვრისულებისათვის.

მართლაც და, რა იყო ქართული გვლესია ძველს დროში? ამაზე გვიბახუსებენ: გვლესიამ ქრისტეს მძღვრება შეემოტანა საქართველოში, გვლესიამ ქვეყანას ეროვნული სამსახური გაუწია, რადგან მცნარტრებში ქართული სიტყვიერება დიდგვა და ყოველთვის საქართველოს დამძღუციდებლების მქადაგებელი იყო. ჩვენის აზრით კი ქართულ გვლესიას ქრისტეობა არ შეუტანია საქართველოში. ღრმი ერთი უნდა იყოს: ან ქრისტეობა იხ უნდა ჩაითვალდეს, რაც ქრისტეს უქადაგნია, ან კიდევ ის, რაც ამ მძღვრების წინააღმდეგია, ქრისტეობად რად აღარ უნდა ჩაითვალდეს. ქრისტე ჰქადაგებდა ადამიანთა შორის მძღვრებას, გერძე სავუთრებას და ქრებრივი უთანასწორებას უარს ყოფდა; ქრისტე ამბობდა, მდიდარ კაცისათვის სამდთხვი მსხვლა უფრო მსელია, ვიდრე აქლემისათვის ნეშის ყუნწი გამდომად; მგობრისა და მოყვასისადმი სიყვარული მწელი საქმე არ არის, საქმე ის არის — გიყვარდვთ თქვენი მტრნი და სხვა ამგვარი. ქართულ გვლესიას არახიდებს უქადაგნია ამგვარი მძღვრება. მას სმა არ ამძღვლია ბატონყმობის წინააღმდეგ და არამც თუ სმა არ ამძღვლია, პირიქით, იცავდა ამ წესს, ყმები ჰყავდა, სხვისის ღვთითა და მრდმით ხცნდებოდა. ქართულ გვლესიას არახიდებს ამძღვრ სმა ღმის წინააღმდეგ. იგი არამცთუ არ ჰქადაგებდა მტრისადმი სიყვარულს, არამედ ხშირად ჯარს უმძღვებოდა მტრის დასამარცხებლად. იტყვიან, ქმეა და დიდება მას, ეროვნულ მძღვალეობის აღრულება ხცოდნიალ! მაგრამ ნუღარ იკვირებით მაინც, გვლესიამ საქართველოში ქრისტეობა გავრცელოდ, ხუღარ ამბობთ მაინც. იგი ქრისტეს მძღვრებას ანხორციელებდა. ქრისტეს თვალით გერძე ადამიანის ხიცდესლეს, ეროვნების დამძღუციდებლობას და კეთილდღეობას და საზოგადოთ სააქოდ ხანისათის შედნიერებას არავითარი ფახი ჰქონდა. იგი სუგას ამ ჰყურებდა, ღვთის სამეღვს შესახებ ჰქონდა სხა-ბაასი, ამ სამეღვლით ღვს ის შესიგავს, ვინც სააქოდ შედნიერებას არადრად ჩახთვლის, ვინც ძალმძღვრებას სიყვარულით სძღვს. ამ მძღვრებას ქართული გვლესია არამც თუ არ ახრულებდა, არამედ სწოდვდ მის წინააღმდეგ მოქმედებდა: მამ ნუღარ ვამბობთ მაინც, რომ იგი გვლესია ქრისტეობული გვლესიაა!

ქრისტეს მოძღვრება ამგვარად მარტო ქართულ ეკლესიას არ დაუმასინჯებია. ეს დამასინჯება თვისებება ყველა ეკლესიათა, სადაც ქრისტეს მოძღვრებას აღიარებენ. მერხაგ ვიტყვი, ამგვარსავე დამასინჯებას საწმენოებრივის დედაბედობის არაქრისტიანულ ეკლესიებშიაც ვხედავთ. მაგ., ბუდიურ ეკლესიას, რომელიც ინდოეთსა და ჩინეთშია გავრცელებული, არავითარი ეკლესია აქვს ანაღ რელიგიის დამარსებულ ბუდას მოძღვრებასთან. ტიბეტის ბუდიურ ეკლესიაში, რომის ეკლესიის მსგავსი იერარქია დაწესდა, ეკლესიის მთავარი, დალაილამა, ბუდას უცოდველ მადრიკლედ ითვლება სწორედ ისე, როგორც რომის პაპი ითვლება ქრისტეს მადრიკლედ. სწორედ ბუდას მოძღვრებას რომ დააკვირდეთ, ნასავთ, რომ იგი იერარქულ ორგანიზაციის მტერი იყო, საყდრების აგებას არ ჰქადაგებდა და საზღვად იყოს ქრისტესებზე წინა დედგვი იყო საეკლესიო, სახეცად, თუ სახელმწიფო ორგანიზაციათა და დაწესებულებათა. ბუდა და ქრისტე სარწმუნოებრივის სახიათის ანარქისტები იყვნენ. ეკლესიაში — აწიასა თუ გვრებაში — უკუაგლო იგი თვისება ქრისტეს და ბუდას მოძღვრებისა; სწორედ მიუხედავად ამისა თავიანთ თავი მაინც მათ მოძღვრებად აღიარეს, ქრისტიანურ და ბუდიურ მოძღვრების დამხველი და გამაგრებელი ვართ. რატომ მივდა ეს?

იმიტომ, რომ იმისთანა საწმენოებრივი და ეთიკური იდეალი, როგორც ქრისტე და ბუდა ჰქადაგებდნენ, სააქალ ცხოვრების უარყოფა, ცხოვრებაში გამძვინვარება, იმ ცხოვრებაში, სადაც ბმდობა და მოქმედება საჭიროა, სადაც ადამიანი მიწიერ ბედნიერების განსრუცილებას ხედილობს. მამ რატომ არ უარჰყევს ეს საწმენოებრივი სავსებით, მთლიანად? რატომ, რომ მაინც ქრისტიანობით და ბუდიზმით მოაქვთ თავი?

საქმე ის გასლავს, რომ ქრისტეს სიკვდილის შემდეგ, მაგ., ბუდმა დრომ განვლო, სანამ ქრისტიანული ეკლესია დაარსდებოდა. ქრისტეს მიძვევართ მორის სურვილი აღიძრა მასწავლებლის მოძღვრების დაწერისა და განმარტებისა. შეგნიერებამ აღმდამინა დღეს, რომ ოთხთავი 150 წლის განმავლობაში იწერებოდა და ამ სასარგებო მეთსწავაში ბუდ მწიგნობარს მიუღია მონაწილეობა. ლეგენდარული ნაწილი, სადაც ათასგვარი საწაულია მოთხრობილი, ჩრუმიწმუნებრებით აღჭურვილ მწიგნობართა მიერ იყო წართული. ამ გარემოებით აისწება, რომ სასარგებო ბუდია იმისთანა ადვილი, რომელიც გრთი მფორეს არ შეგახამება, გრთი მფორეს ქრისტიანულია. ოთხთავის გარდა ამ სწიხ განმავლობაში გგორდ წოდებულ წმინდა მამათა მიერ ბუდის სხვა რამეებიც დაიწერა. თან და თან მესხდა ვრცელი სახუდიერო ლიტერატურა, სადაც ქრისტეს მოძღვრება ათასნაირად იყო გადაკეთებულ — გადასხვაფერებული. რაიცა შეგსება „ქრისტიანულ“ დღესატეს — აღსარებას, წიარებას, ნათლისობებას, ქორწინებას და სხვ., ყველაფე ეს სიღვივლებათა დროდამ იყო დაწესებული. ამ სანამივე შემუშავდა საეკლესიო წესები, იერარქია და ორგანიზაცია. და აი როდესაც ეკლესიანი დაარსდნენ, დამარსებლებმა დაინახეს, რომ ქრისტეს მოძღვრება, ე. ი. მოთხროვნილებათა მიხედივით გადაკეთებული და გადასხვაფერებული მოძღვრება მლიერთ იარაღი უნდა ყოფილიყო იმის სეღში, ვისაც ხალხზე გაბატონება სწადდა. მსოფლიდ ამისათვის საჭირო იყო ხალხისათვის დაეძალათ ნამძვლი სახიათი და აწრი ქრისტეს მოძღვრებისა. ყველაფე ეს ეკლესიამ კარგად მოასურსა და მართლაც რომ საუკუნოდ განმავლობაში ხალხი დამორჩილებულ-დამორჩეული ჰყავდა.

მაგრამ საქმე ის გასლავს, რომ ქართველი პატრიოტი და ინტელიგენტი, სმირად ლიბერალი, ურწმუნდ და თავი-სუთალ აწრდვრების მოყვარე, ყველა ამაში დაგეთანსებათ. ეს ყველაფე ახე იყო, სწორდ ჩვენში კი ეკლესიას მაინც დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა. იგი საქართველოს დამოუკიდებლობის დარაჯი იყო. ჩვენს მონასტრებში განათლება თავს აღარებდა, ეკლესიამ მწერლობა და სიტყვიერება შეგვიანა და გადავიტრინა. სწორედ ღვაწლსა და სამხსურს ამ ეკლესიას არე ჩვენს ყველთ უარს. მსოფლიდ გამბობთ; რამდენადაც ეკლესია გრდვრულ აწრს გამსხურ-

ბოდა, იმდენად დალატობდა იგი ქრისტიანულ მოძღვრებას გარდა ამისა, გრდვრების განვითარებისათვის სამსახურდ არის და სამსახურდ! როდესაც რომელიმე წოდებულ გრდვრულ თავისუფლებისათვის მსოფლიდ იმიტომ იბრძობს, რათა პოლიტიკურად დამოუკიდებელ ქვეყანაში უპირატესობა შეიჩინოს, რათა დანაწრდ და შეაკვირდეს ხალხი, ამ სახიათის გრდვრულ სამსახურს არავითარი ტახი აქვს. დამოუკიდებელი საქართველო ანიჭებდა ქართულ ეკლესიას დამოუკიდებლობას. ეკლესიის პირდაპირი ინტერესი იყო დაეცვა მტრისგან სამშობლო; სადაც თვითონ მალა, სიმდიდრე და პატივი ჰქონდა მბზავებული. რაიცა შეგსება მწიგნობრებას და განათლებას, აქაც განვადება არ ვარება. იგი განათლება იყო სახუდიერო და იგი მწერლობა იყო სქელასტიური. გრთიცა და მგრდრეც თავისუფალ მსხველდობის და აწრდვრების მტრები იყვნენ. მიუხედავად ამისა, სამართალი მოითხოვს ადვიაროთ, რომ მონასტრებმა განიცდებრებას გადავიტრინეს ქართული სიტყვიერება. კარგი იყო იგი თუ აგი, იცია წარსულ გულტურის ნაყვანი. გარდა ამისა, ქართული ხელოვნებაც ვარჯობდა და ვითარდებოდა მონასტრებისა და ეკლესიების აგებაში. აქ თავდება გულტურული მნიშვნელობა ქართულ ეკლესიისა და აქვე იყვება ამ ეკლესიის სოციალური მავნებლობა, რადგან იგი იყო სხუდიერი მცველი უფოდალურ წესწოდებლობისა და ამ წესწოდებლობაში ჩაქსოვილი ყოველგვარი უსამართლობისა.

ჩვენს დროში რაღა სახიათი აქვს ქართულ ეკლესიას? როგორც სემოდ აღვნიშნეთ, ქართული ეკლესია, დაეჭვემდებარა რა პეტრებურების სინოდს, თვითმპყრბელ პოლიტიკის აღმასრულებელ ორგანოდ გარდაიქნა. ქართველი მოძღვრები და მწყმსმთავარი ადარ უქადაგებენ ხალხს სამშობლოდ დავის მივადვობას, მათი ინტერესი მბრთხოვს მბრჩილებას. და არამცთუ მბრჩილი არიან, სეღსაც უმართავენ თვითმპყრბელებას მისის მლიერების განსამტკიცებლად. საქართველოს დამა-სოფლებსა თუ ქალკებში ყველაფე, საცა კი პატარა საყდარი არსებობს, დმრთის გეგმებისა, დღევრდობა მამდროე სეღმწიფე იმპერატორს და მსოფლ მის სასლობას, რუსის „ქრისტეს მდყვარე მსედლობას“ დმში სეღი მღუპართე და გაამარჯვებინე იმპერტიის გასამდიერებლად! ყოველსავე ამას — ინუევიტო პატრიოტებო! — საქართველოს დამა-სოფლებში ჯერ კიდევ ქართულ გნასეღ უქადაგებენ ხალხს. ქართულ გნასეღეფე ურჩევერ მდვდებოდი გაჭირვებაში ჩავარდნილ გლესებს, სეღმწიფის და პატრის წინააღმდეგ გრდს ნურადერს განისრასავთო, გაკითვება, სისაწყლე და შიმშილი უნდა აიტანოდ, რათა თქვენის ოფლითა და ხისხლით სასეღმწიფოდ გაძლიერდეს.

ამასეღ გეჭყვიან, ქართულ ეკლესიას სხვა მწყმსუბიც ჰყავდა და ჰყავს, რომელითაც გაბედებლად სმა აუშაოლეობით ეკლესიისა და ქართულ გრდვრების დასაგავად, აი, თუნდ ებისკოპლში კირილნი, ებისკოპლ გამბიელი! ბუდრს ყაყანებდნენ ჩვენს საზღვადებოში რუსეთში კირილნი გადაყვანის გამდ. მართლაც ქართველი ებისკოპლს გაძიერა ვლტერგვის მეგადინებობით წაართვის ვათედრა თავის სამშობლოში, სადაც იგი ასე თუ ისე მდვადეობდა. კირილნი რუსეთში არ წავა, კირილნი ათრის მონასტრში მიდის, კირილნი სამსახურს თავს ანებებხლ. ყველა ლაპარაკობდა ამას. ბოლოც კი აღმდჩნდა, რომ კირილმა მადლოებით მიიღო ასალი დანიშნულება და ყოველივე მშვიდობიანად გათავდა. მა რას იზამთ, — იტყვიან, — ლეგმა-ბურის ვითსეაად! თუ მაგრეა, კირილნის მამულისმუილობისა და წამების შესახებ ნულარ გამდვიტყვადეთ ყურებს და ჩვენც სმას არ ამბოვიდებთ მის წინააღმდეგ!

ებისკოპლს გამბიელს განათლებულ კაცის სასეღი ჰქონდა მობოებული. მან რუსულ მეგნიერებას (მე-50 წლებში) ლდვიკის პირველი სასეღადმკვანელო მესხინა. მისნი ქადაგებანი ინვლისურ გნასეღად კი გადასთარეყნეს. გრთიცა ამისა ებისკოპლს გამბიელს მოქალაქებრივი გაბედებლობა არ ავლდა. იმ დროს, როდესაც ყველაწი გაჭმობილი იყვნენ, გრთადერთი გამბიელი იყო, რომ სმა სმიოდ ქართულ ენის დასაგავად. ებ. გამბიელმა ამისათვის ჩვენს ინტელიგენციამ დიდი ქება და პატივი მოიბოდა. მაგრამ იგი,

რანიირად, რა საბუთებით იგავდა ეპისკოპოსი ქართულ ენის საჭიროებას? ხალხს სამრევლო სკოლა უნდა; სამრევლო სკოლა სარწმუნოებისა და ღვთისადმი სიყვარულს უნერგავს ხალხს გულში. სამრევლო სკოლა ფარსმალა ცრულიბერაღურ მოძღვრების წინააღმდეგ.

ამნაირის სახიათისანი არიან ქართულ ეკლესიის საუკეთესო წარმომადგენელი. და რაინა შეესება ამ ეკლესიის უვარების ელემენტს, იგი დირხეულად არის განსრფივლებული ეპ. დიმიტრის (ამამიძეს) სახეში. ამ ვაჟბატონის შესახებ ლაპარაკი არა დირხ — ყველა ყაყანებს მის შესახებ, ყველა უწერს უკან მუმბტ უღერებს. ვიტყვით მხლოდ, რომ დიმიტრი ტიბიუთი მაჩვენებელია იმისი, თუ რა დანალა ეგება სოღმე ყოველი პოლიტიკური თუ საეკლესიო დაწესებულება, როდესაც მას ხალხის გულში ფესვები ადარ აქვს, როდესაც იგი უნებლრივ საფუძველს არის მოკლებული და ძალასდა შეწყურებს თავისი უბირატესობისა და გავლენის შერჩენისათვის.

აი ფინიონობია თანამედროვე ქართულ ეკლესიისა. აი ამ ბნელოების გამავრცელებელ დაწესებულებას იგავენ ჩვენებური „ატეისტები“ და „თავისუფალი მოაზრენი“. აქაო და ქართულ ენას სდევნიან ეკლესიაში, თვით ეკლესიის არსებობას ექცევიან. ალბად პატრიოტული გრძობა მოიოთვს, რომ ცრუმორწმუნეობისა, უსამართლობისა და ძალბომრეობის ქადაგებაც კი სამომლოდ ენის საშუალებით სწარმოებდეს.

ამგვარ უკუღმართობის აღხნა უნდა ვეძიოთ იმ გარემოებაში, რა? ჩვენი ბურჟუაზული და თ.-აზნაურული ინტელიგენცია საქართველოს ეროვნულ ინტერესებს სდრიალოდ ნიადაგზედ, მშრომელ ხალხის კულტურულ მოთხოვნილებათა საფუძველზედ კი არ ამენებს, არამედ წარსულ „დიდების“ მოგონებაზე, წარსულის მიერ ნააღმრთვე დაწესებულებებზე. დღეს კი სარწმუნეობრივ კითხვის სულ სხვაგვარი განმარტება და დაფასებაა საჭირო.

ამ რანიირად უნდა ვეპყრობოდეთ ჩვენ ეკლესიას და სარწმუნეობას? ძალით უნდა ვებრძოდეთ მას და ვსდევნიოთ იგი, თუ დავუთმოთ. შედარებითად მოვეპყრათ? რომ დავაკვირდეთ სარწმუნეობრივ გრძობათა თვისობას, დავრწმუნდებით, ძალბომრეობით მის წინააღმდეგ ვვართვრს გაავაწყობთ. სარწმუნეობა, რ წ მ ე ნ ა, დოგმატი იქ იბადება, სადაც ცოდნა, მსჯელობა და კრიტიკა დახშულია. მოდრწმუნე, ე. ი. ცოდნას მოკლებულ ადამიანის გადაკეთება მსჯელობისა და განათლების საშუალებით შეიძლება. ძალას თუ ინმართ მის წინააღმდეგ, უფრო გაჯიუტდება და გაქვავდება თავის რწმენაში, რადგან ძალა ადამიანის მსჯელობაზე არ მოქმედებს. მაგრამ, გვიბასუხებენ: აი დღეს ხალხს სხვა გადასახადებთან ერთად საეკლესიო გადასახადიც აწევს კისერზედ. განა გლეხების აჯანყების ერთი მიწისთავანი „დრამის“ ფულის გადახდის ვალდებულება არ იყო? როგორ უნდა მოვაწყოთ საქმე, რომ საეკლესიო სარჯი ხალხს თავიდაც მოვადიდოთ? ამისთვის ერთად-ერთი გზაა.

საჭიროა ეკლესიისა და საერო საზოგადოების ერთიმედობისაგან განმორება. საჭიროა, რომ საეკლესიო ორგანიზაციას და ბიუჯეტს საერო ორგანიზაციასა და ბიუჯეტთან არავითარი გავითი ჰქონდეს. მამ ვინ შეინასებს ეკლესიას? ვინა და, ვისთვისაც უეკლესიოდ სიფიცხლე შეუძლებელია, ვინც მორწმუნეა, ვისაც სწამს, რომ სულის ცხონებისათვის გუნდრუვის კვება და კლაპირების ანთებაა საჭირო. მოდრწმუნენი ერთად შეგროვდებიან, გაიდებენ საჭირო ფულს, ააგებენ ეკლესიას, დაიქირავებენ მოვლელს და ამნაირად დაიკავადილებენ თავიანთ „სულიერ“ მოთხოვნილებას. სოლო ხალხის დანარჩენი ნაწილი, ვისაც ეკლესიაში სიარული არ სწადია, ვისაც არა სჯერა, რომ მოვლელნი იმერთსა და ადამიანთა შორის შუამავლებად არიან დაყენებულნი, ვისთვისაც საეკლესიო წესები დამანინჯებელი და უმნიშველო წესებია, — ყველა ესენი ერთ გროხზედ აღარ გაიდებენ ეკლესიების შესახასავად. სოლო ამისათვის, ვიმედობენ, საჭიროა ეკლესიის და საერო საზოგადოების ერთიერთმანეთისაგან განმორება. როგორ უნდა მოხდეს იგი?

ექვს გარეშა, რუსეთის თვითმპყრობელობა არ მთავდენს ამ დიდმნიშვნელოვან რეფორმას. ეკლესია თვითმპყრობელობას უნებრივ სახიათის მსგავსს ძალას აძლევს დაპირილებულ ეკლესიას არ მოიმორებს თავიდაც თვითმპყრობელობა. ამიტომაც არის, უწინარეს ყოვლისა თანამედროვე წესწყობილების დამსხვრევია საჭირო; საჭიროა ამ საქმეში ხელი გავუწოდოთ რუსეთის რევოლუციონერებს; საჭიროა მოვიპოვოთ ეროვნული ავტონომია და ავტონომიის ფარგალში განვასრფიცოლოთ აღნიშნული რეფორმა ეკლესიის განმორებისა.

მინარქიის კლანჭებისაგან განთავისუფლებული ხალხი ადვილად მოუღებს ბილოს ეკლესიის პატონობასაც!

ფ ი ნ ლ ა ნ დ ი ა

დიდი ხანი არ არის მას აქეთ, რაც რუსეთის მთავრდება პლევეს პირით ევროპას აჯერებდა: ფინლანდია შეურიგდა ჩვენს პოლიტიკასა. ფინთა შორის, მართალია, უკმაყოფილონიც ურევია, მაგრამ ესენი ერთი-ორი რევოლუციონერია ან სამომლოდრან გამევებული ფინთა. მათი ხმა რა ანგარიშიში ჩასაგდებია!

მაგრამ ყველანი რწმუნდებიან, რომ პლევეს ნათქვამს ქვემოდან ნიადაგი ეცლება. რწმუნდებიან, რომ ფინლანდიის ხალხის მოთმინების ფიალა აივს; რომ ეს ხალხი კრიტიკაში უღვას რუსეთის მთავრობას, სდდილობს თავისნი დათრეუნვინი უფლებანი ადიდვინოს და თუ დასჭირდა, უკანასკნელ სისხლის წვეთამდე ებრძოდეს თვისს მტერს, თვისს დამმონავებელს. მანიფესტაციები მუშათა, დემონსტრაციები სტუდენტებისა, ბობრიკოვის მოკვლა — ყოველივე ეს უტყუართ საბუთია იმისი, რომ ფინლანდიელებს სრულყოფით არა სურსთ ხელი აიღონ თავიანთ კონსტიტუციაზე და შეურიგდენ რუსულ წესწყობილებას, თავი დახარენ, მორჩილება და ყურმოტორილი ყმობა გამოუცხადონ აბსოლუტისმს. ყველაზე საინტერესო და საგულისხმო ის არის, რომ რუსეთის მთავრობამაც იგრძინდ თავისი უძლოურება მთელის ერის სურვილის წინაშე; დარწმუნდა, რომ ფინლანდელებთან ვერას გაავაწყობდ და . . . დაუთმოდ. ნება დართოდ მოეწვიათ დიეტა წლეკანდელ არჩევნებისათვის; ამის შესახებ თავისი აზრის გამოხსატქმელად თავისუფლება მისცა პრესას.

წლეკანდელ არჩევნების დროს ვეადრ ვხედავთ ძველებურად პარტიებს, რომლებიც იბრძვიან იმის შესახებ, თუ რომელი ენა უნდა იყო ფინლანდიაში გამატონებელი: ფინური თუ შვედური. ამ ბრძოლამ ადგილი დაუთმოდ სულ სხვა სახიათის ბრძოლას, ბრძოლას ფინლანდიის თანამედროვე პოლიტიკურ მოვლარეობის შესახებ. ამ ყამად ფინლანდიაში ორი პარტია იბრძვის: ერთია პარტია სეკულმანებისა და ახალგაზდა ფერმანამენებისა ანუ პარტია კონსტიტუციისა, მეორეა პარტია მთავრობისა, ძველ ფინლანდიელთა — ფინური ნაციონალური პარტია, კონსერვატული, მთავრობის მომხრე.

ამ კონსერვატულმა პარტიამ თვისს კრებაზე თავისი პრეგრამა შეიმუშავა მოქმედებისა. ამ პრეგრამის თანახმად კონსერვატული პარტია ფინთა საჭიროდა სცნობს, რომ ხალხის წარმომადგენლებმა ითხოვონ, მათი შინაური საქმენი ფინლანდიის განმრძელებობის თანახმად იქმნენ გარჩეულნი და მოწესრიგებულნი. საჭიროა, — განაგრძობს პრეგრამა, — ფინებმა სამხედრო ბეგანა განსაკუთრებულ რაწმეში მოიხადონ და არა რუსეთში, სადაც მათთვის

ყოველივე უცხა : ჰავაგ, სასმელ-საჭმელიც, რუსის ჯარისკაცთა სწავლებლებიც ; ფინთა ჯარებში მღა-მსახურე აფიცრებმა ფინური ენა უნდა იცოდნენ ; განსაზღვრულ იქმნას თუ, სულ ბევრი, რამდენი ფუ-ლი უნდა გაიღოს ფინლანდიაში სამხედრო საჭიროე-ბისათვის ან რამდენი კაცი უნდა გაიწვიონ ჯარში ; ფინლანდიის გენერალ-გუბერნატორებს ჩამოერთვასთ განსაკუთრებით მინიჭებულნი უფლებანი ; წაერთ-ვასთ აგრეთვე ფინლანდიაში მყოფ ყანდარმებს ის უფლებანი, ფინთა კანონმდებლობის შეუწავსმე-ფულნი და წინააღმდეგნი რომ არიან ; მოიხილეს ცენ-სურა პრესისა, რადგან ცენსურისაგან სულმხურეთუ-ლი პრესა, როგორც რიგი და ქვეყნის ინტერესი მითხრობს, ისე ვერ არჩევს საქვეყნო საქმეებს ; მი-ნიჭდეს კრებათა თავისუფლება ; საჭიროა აგრეთვე, რომ რუსის მღვდლები არ დაინიშნონ ფინლანდიაში და თუ ვინცდგება დაინიშნებიან, განსაკუთრებული უპირატესობანი მაინც არა ჰქონდესთ მინიჭებულნი ; რადგან ძალად რუსულის ენის შემოღებამ ფინლან-დიაში ყველანი ადამფთა, საჭიროა ფინურ ენას დაუბრუნდეს ის საპატიო ადგილი, როგორც მკჷფე-რის როგორც ნაციონალურ ენას.

ყოველსავე ამას თხოვრებებს კონსერვატული პარ-ტია, პარტია, რომელიც მთავრობას თავის მდმსრედ მიაჩნია ! მეტი რა დარჩენია მთავრობას, რომ ფი-ნებს თავიანთი კონსტიტუცია დაუბრუნდეს და მათს კანონებს დაემორჩილეს. და ამნაირად ხელი აიღოს თავისს პოლიტიკაზე, განადგურებისა და ძალმომრე-ობის პოლიტიკაზე.

კონსერვატორთა პარტიას კონსტიტუციის დაცვის საქმეში ხელს უწყობენ, რასაკვირველია, სხვა პარ-ტიებიც და უმთავრესად ფინთა მუშათა პარტია, რომელიც ამ ბოლო დროს ძალიან გამძლიურდა... აჰკვა-ნად, მომავალი სეიმი, რომელიც მოკლე ხანში შეი-კრიბება, შეიმუშავებს სხვა და სხვა მდთხვნათა და წარუდგენს დასამტკიცებლად რუსის მთავრობას. ამ უკანასკნელის მდგომარეობა კი მეტად ძნელი იქნე-ბა : თუ შეიწყნარა ფინლანდიის სეიმის მდთხვნანი, ამით მთელი ბრძოლა, უკანასკნელ წლებში რომ აუ-ტუნა ამ ქვეყანას, უნაყოფოდ ჩაუვლის ; თუ არ შეი-წყნარა, სეიმი დაიშლება. ახლო მომავალი გვიჩვენებს, რომელ გზას ირჩევს რუსეთის მთავრობა, თუმცა, როგორც სვეითაგა ვსთქვით, ისეთ ყოფა-შია, რომ დათმობას ამჯობინებს...

აი, რა შეუძლია პარტია ერსაც, თუ იგი თავკა-მდებრითა და შედგრად იგავს თავისს უფლებასა და დირხებას !..

პ ო ლ ო ნ ე თ ი

ბოლონეთის საზოგადო ცხოვრება მეტისმეტ გა-საჭირობა ჩააკდო ასლანდელმა ომმა. მრეწველობა და ვაჭრობა ლამის არის სრულებით დაეცეს. როგორც ვარშავასა, ისე ლდში მრავალი ფირმები გაკოტრდნენ ; მრავალი კიდევ გაკოტრებას მოეღოს. ცუდ მოსავალის გამომ სანოვავე სამინლად გამვირდა. ყველგან სილა-რბიბე და გაჭირვებაა. უსაქმოდ დარჩენილ მუშათა რიცხვი დღითი-დღე იზრდება. ვარშავასა და ლდში ათი-ათასობით დარჩნენ მუშები უსაქმოდ.

ამავე დროს იზრდება სარეგულაციო მოძრაობაც. ბოლონელ სოციალისტთა პარტია შედგრად მკქმე-დღეს. ამ პარტიამ ხელახლა მოუწოდდა რუსეთის-ტებს : რუსეთის მთავრობის ბრძანებას ნუ აასრუ-

ლებთ და ჯარში ნუ წახვალთ. ვარშავის ქუჩებზე დღენიადაც იმართება მანიფესტაციები. ამაზე წინად ქუჩაში წითელი ბაირალი აფრიალებს ; ხედ სარეგულაციო წარწერა ჰქონდა. ოთხი მუშა ანთებულ მამხალეობით მიუძღოდა, თანაც მრავალი ხალხი მის-დევდა. ეს მეორეჯერაა, რომ ჯარმა აღარ ესროლა ხალხს, თუმცა გენერალ-გუბერნატორმა ჩერტკოვმა მხეცური ბრძანება გამოსცა, — ხალხს ნუ დაზოგავთ და ესროლეთ, თუ წინააღმდეგობა გახწია ; ამ მანი-ფესტაციებმა დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა ხალხზე.

ამ ამბავთა გამობობით დაშინებულმა მთავრო-ბამ გადასწყვიტა კასპრცაკისა და გურცმანის საქმე სამხედრო სასამართლოს არ გააჩევიოს. კასპრცაკის საქმის ვარჩევა, მისის დამცველის თხოვნით, ექვსის თვით გადასდეს, და ამ ხნის განმავლობაში ექიმებმა ბრალდებულნი უნდა შეამდომონ. ხოლო გურცმანის საქმე ჩვეულებრივ სისხლის სამართლით გაიჩევა.

საზოგადოდ, რუსეთის პოლონეთის მდგომარეო-ბა მეტად კრატეკულია.

ბოლონეთის სარეგულაციო და საბოძნიციო პარ-ტიებმა მოხერხებულად ისარგებლეს გაჭირვებით, ომმა რომ დაჰბადა, და გააძლიერეს თავიანთი ბრძ-პაგანდა. ესლა მთელი პოლონეთი ფეხზე სდგას და მოეღოს, რაგვას დაადგება რუსეთის მინაური ბო-ლიტიკა : თუ ომმა ჭკუა არ ასწავლა და ძალმომრე-ობის ხანა არ დასრულდა, პოლონეთის ხალხი და საზოგადოებაც უფრო შედგარ ბრძოლას გამძღუნ-დებენ რუსეთის მთავრობას...

გ ა ს - ი ა ვ ო ნ ე ლ ი ა ო შ ი

I. კ უ რ ო პ ა რ ტ ი კ ი ნ ი ს გ ა ლ ა მ ქ რ ე ბ ა .

რუსის მთავრობას მოწყინდა თვისის ჯარის მოავარ-სარდალის, „ ფრთხილის ” კუროპარტიკინის ქვევა : დაუკვება გამავრებულ პოლიციებისა, გახუწვეპრეკლი უკან დახევა „ ყოვ-ლის წესიერებითა და რიგითა ”, და უბრძანა : რადაც უნდა დავიჯდეს, მეუტიე მტერს, დაამარცხე და სულთმობრძავი პორტ-არტული იხსენი იაბონელთა ხელითგან. ამაღვგზავ-ნიდა კუროპარტიკინი ტელეგრაფს ტელეგრაფსაზე გეტყობურგმი : ლაილიანგმი დიდი ხარალი მომივიდა და ამიტომ მტერს ვერ შეკურტევ. თუ მაინც და მაინც არ დაიჯერებთ ჩემსას, გავილაშქრებ მტერს, მხოლოდ თუ დაკმარცხდი, მე უვალე ვიყავ. პასუხად ის მიიღო, რომ მენ ფიქრი ნუ გაქვს, თუ ჯარი გაიწყდება, რუსეთში ხალხი ბევრი არიბ. იმანაც 19 ენკენისთვეს (მე. სტ.) ბრძანება გასცა, იაბონელთ უნდა შეკურტიოდ... და შეუტია ვიდგა ! მაგრამ იმისთანა თქვეს მტერს, იმას რე დღე დაადგა ! უკანასკნელ (იანტაის) ბრძო-ლაში, რომელიც 23 ენკენისთვიდან 12 ოქტომბრამდე გა-ვრძელდა, რუსის ჯარს დააკლდა 60,000 კაცი, მოკლული, დაჭრილი და ტყვედ წაყვანილი. ამ სახით, 15 დღეში კუ-როპარტიკინის ლაშქარს დააკლდა ორჯერ მეტი იმ ჯარისა, რაც გიმბირის რკინის გზამ ერთის თთვის განმავლობაში შიამველა ლაილიანგის ბრძოლის შემდეგ. იაბონელთ ხელში ჩაუვარდათ. მრავლის ხურსათისა, ტანისამოსისა და ტყვი-აწამლის გარდა, 200 მეტი ხარბახანი რუსებისა. ხოლო ბრძო-ლის დასაწყისიდან რუსებს დააკლდათ 100,000 კაცზე მეტი, ე. ი. ნახევარზე მეტი იმ ჯარისა, რომელიც გიმბირის რკი-ნის გზით 8 თვის განმავლობაში მახჯურობამი გადაიყვანეს.

ამ სახით, ყველასათვის ამკარა შეიქმნა სისუსტე რუსის მთავრობისა, მისი გაზრწნილება, მისი უვიცობა მტერთან ბრძოლისა. ყოველი ახალი დამარცხება რუსის ჯარისა — დამარცხებაა რუსეთის მთავრობისა, რომელიც ამ ჯარსა და მყარებულნი ; ჯარის ყოველ დამარცხებასთან ერთად ქვე-ნიდან ნიადაგი გლეგმა მისს ხელმწიფებას და გვიანლოვეებს ახალს ხანას, ხანას ცარხმის დანგმისას, განთავისუფლე-ბისას და სამართლიანობისას.

II. ბ ა ლ ტ ი ს ე ს ა დ რ ა

უბედურს ვარსკვლავზე დაბადებულაი, აბა სწორედ ბალ-ტიის ესკადრის შესახებ ითქმის ! ჯერ იყო და ვერაფერი ეშველა მისს დამცრას. მთელი ნახევარი წელიწადი იმასლა

იმასდა რუსის მთავრობა — საღმარ გემებს ვგზავნი მღრე-
ულ აღმდნაველთში, რომ იაბრეხლოთა ჯავრი ვიყაროლო.
ბოლოდ, როგორც იქნა, დაიძრა ესკადრა. მაგრამ შიშით
მთავარი სული ებარებოდა: ყველგან იაბრეხლოთა ჯამუშები
და მათ სახარეო გემები ელახებოდა. შიშისაგან ისე დაე-
გარეა თავტანი, რომ წრდილოეთის ზღვაში, ინგლისის
ქალაქ ჰულის პირდაპირ, მეთევსეთა გემები იაბრეხლოთა
საღმარ გემებზე მოეჩვენა და ყუშიარები დაუშინა: ერთი
გემი ჩაბმარა რამდენიმე მალსი დააზიანა, ორი კაცი მოჰ-
კლა, რამდენიმე დასტრა. რუსის გემებმა როცა დაინახეს,
რომ შეეცდით, იმის მაგიერ რომ დამავებულთ მიმგველ-
ბოდნენ, გაიქნენ, თითქო ვინმე მისდევდათ. ინგლისსა
და საზღვარდელ გვრდამი ყველანი სამინლოდ აღამდეთა
რუსის ესკადრის ამ ავანაჯურმა საქციელმა. ინგლის მთავ-
რობამ რუსეთს მიხთხვა: ბედობის ძოდნა, სარალის
ანსილაურება, დამავებულთა ოჯახებისათვის პენსიის და-
ნიშვნა და დამანაშავე აფიდრების დახჯა. რუსეთმა რომ პა-
სუსი დაუვიანა, ინგლისი საღმარ მსადენას შეუდგა. და
ყველანი გულის ფანქალით მოელოდნენ, საცა წარმანანი
იქცეებ და ინგლისსა და რუსეთს შუა ომი ახტყდებოდ.
მაგრამ საქმეში საღმარეგობის დიპლომატია ჩაერთა და ეს
ინციდენტი მშვიდობიანად თავიგება.

ფიცხელი გამძიგობა დაინიშნა საქმის გამოსაწვევად.
ესკადრის აღმირალით რეფლექტენსკიმ პირველად უგზაუ-
რმა მოსხენება გაუგზავნა თავის მთავრობას ამ სამარცხვი-
ნოდ თავმოსატრელ საქციელის გამდ: ინგლისის ნაპირებ-
თან იაბრეხლოთა ნადმიანი გემები გველოდებოდნენ და
იმათ სოდლა ავიტენეს და ჩვენს პასუსი გაუვიდით. ასეთი
წდაპირით რეფლექტენსკისა გვრდამი სასაცილოდგარ არ
ჰყოფიხთ. საქმე ის არის, რომ იაბრეხლოთ ინგლისში ომის
დაწყებობიან არცერთი საღმარე გემი არ უვიციდით. ეს გრ-
თი. კიდევ რომ ყვიდნათ, ინგლისის ნაპირებზე ვინ გააჩე-
რებინებდათ, ან ნახშირს ვინ მიხეცდა! საქმე კი, როგორც
გამდინება, სულ სხვანაირად ყოილა. მარტის (11 ოქტ.
ძვ. სტ.) დამეს სამიხელი ნისლი ვადახლოდა ზღვას. ნისლი
როცა გადაუერთა, ესკადრის ერთ ნაწილს მორე ჩამდრჩენი-
ლი ნაწილი წახყვიდმა. პირველთ მედრენი იაბრეხლოთ
ჰვრეხობათ და არცნილა ბრძოლა. ერთი ნადმიანი გემი მალ-
სე დასიანებულა, ერთს მასლოდელ კრეისერსე რამდენიმე
მესოვალური დამავებულა, მედვლისათვის ყუშიარას ცალი
მკლავი მოუვლეჯია. ამ ერთმანეთთან ბრძოლის დროსვე
დაუწყიათ ინგლისელ მეთევსეთა ნავეებისათვის სოდლა.

ეს პირველი მარტის იყო ბალტიის ესკადრისა. ზოგი
გზასე იკითხნენ, სანამ ჩააღწევდნენ მშვიდ ოკეანეს, თუ კი
ჩააღწიეს რდობსე.

რუსეთის შკონისა

მობილიზაცია.

მთელი რუსეთი ამკარად წინააღმდეგია ომისა და
ამ ომის დამწყობ მთავრობისა. ამ წინააღმდეგობამ
თავი იჩინა ამ უკანასკნელ დროს. ჯარში გაწვეული
რუსურვისტები არ ცნადდებიან; ახლობით და ათახლ-
ობით განბობან საზღვარგარედ. ორ დღეში მარტო ავ-
სტრიის სამსღვარი ვადლანა 600 კაცი. ოდესიდან
გაიქცა 700 კაცი. ბევრი გზაში დაიჭირეს და დაა-
ბრუნეს. მათს შორის 34 აფიცერია. ეკატერინოვლა-
ვიდან გაიქცა საზღვარგარედ 600 კაცი.

ვინც ხებით არ მიდის, შეკრული ძალით მიჰყავთ.
ჯარში წახსავლელად გამდგნადებულთ თან მოხდევ-
ვენ ცოლ-შვილი და ნათესავები. თავმოსაყრელ ქა-
ლაქში ერთი ტიროილი, გოდება და წყევა-კრულჯაა
მთავრობის მიმართ. გულშესასწარი ამბები სდებოა,
როცა სადგურებზე რუსურვისტებს ისტუმრებენ ომი.
შემდევნივიან ტიროილ-გოდებობი ნათესავნი მატარე-
ბელს და არ უშვებენ. ჩაერევა პოლიცია და ჯარი
და ძალით, ცემა-ტყვიით ამბრებენ მათ მატარებელს.
ღმში შიშავალ ჯარისკაცთა და მათთა ნათესავ-
თავან ამკარად გაიხმის: « მირს ომი, მირს თვით-
მპყრობელობა »! ასეთი ამბავი მოხდა ოდესში:
ერთბაშად იგრიალა ხალხმა, და მოედდ ღიანდაგს

და წინ გადაედობა მატარებელს. კვითინი ქალთა აი-
რია მედგარ გრიალში: « მირს ომი, გაუმარჯობ
მშვიდობიანობას; ჩვენ გვინდა მშვიდობიანობა ჩა-
მვარდევს რუსეთსა და იაბრეხლოს შორის; მირს თვით-
მპყრობელობა ». ასეთივე ამბები სდებოა ყოველგან,
სადაც კი მდებოდასაცაა გამდგნადებულნი.

რასაკვირველია, რომ ასეთ პირობებში საღდა-
თად ჩარეხსულნი არ იქმნიებიან ყურმოტორილი მღ-
ნანი თავიანთ უფრობთა. საღდათთ სითამამე და
სიამაყე გაედვიდით, უფროსთ ეურჩებიან. — მოხვე-
ვის კრუტიცვის ყანარებში დაბინავებულ ჯარს არ
გზავნიდნენ დიდ ხანს მანჯურიაში. ჯარისკაცთა გა-
საცილებლად ჩამდხულ ნათესავებს სახარჯო შემოე-
ლიათ და სახლშიაც ვეღარ შეხდლეს დაბრუნება. ამის
გამდ საღდათები აჯანყდნენ და გაიძახოდნენ: « ნუ
თუ არ გეყვით, რომ ჩვენ საკლავად მიგვერეგებით,
რომ ჩვენს ოჯახებსაც სიმშვილი ჰხდევით »! ამ
არეულობამ მთავრობა მეტად შეამინა.

ხშირია მეტაკება აფიცერთა და საღდათთა შორის.
ერთმა აფიცერმა ჯარისკაცებს აღუკრძალა ყანარმი-
დან გამდხვლა და, რომ ეს ბრძანება არ დაერღვიათ,
საღდათები შიგ ჩაკეტა. ამ ამბავმა ისე გაამძაგა საღ-
დათები, რომ იქაურობა მილექ-მოლექეს: « რას
ქვია, დასახრდად გვეგზავნით და ნათესავთა ნახვის
ნებასაც არ გვაძლევთ »?! სამწუხაროდ, ხშირად,
ჯარისკაცთა ეს უკმაყოფილება არასახსურველ ფორ-
მამი გამოიხატება. ბევრგან დაბა-ქალაქებში გამდრო-
ტებული და სახარწარვეკითილი საღდათები დაერევიან
ურიათა დუქნებს და სადგომებს და ანადგურებენ.
ამასთანავე გაიხმის ყვირილი: « სიკვდილი ურთებს »!
მაგრამ აქ ბრალი სულ მთავრობას ედებოა. ხალხი
ჯარში გაჰყავთ და სახმელ-საჭმელი კი არ აქვთ მათ-
თვის. რასაკვირველია, სიმშვილით გამწარებული კაცი
ბევრს სისამაგლეს ჩაიდენს. აი როგორ მოხდა ამკვარ-
ნი არეულობა საღ. წნამენკამი: ბინდისას მოვიდა
მატარებელი 500 რუსურვისტით. საჭმელი არავითარი
მოგობევიდოდათ. ვაგშურნეს ბუფეტისაკენ, რომელიც
წინდანედულ პატრონს უკვე დაეცალა. მაშინ გამძა-
გებულ ჯარისკაცებმა მილექ-მოლექეს მესამე კლასის
ხალა, გავიდნენ დაბაში, დაეცნენ ვიდაც თათრის
ფურნეს და აიკლეს. ცოტათი იქ ნაბუნ პურით სი-
მშილი მოიკლეს თუ ანა, დაბრუნდნენ სადგურსე,
მოიხმეს კომუნდანტი და მოხთხვეს საჭმელი. ისიც
დილისთვის დაჰპირდა, მაგრამ ვერ აახსრულა დაპირება.
მაშინ საღდათები სელმეორედ მოედგნენ დაბას და ვი-
დაცის დამახლსე « სიკვდილი ურთებს »! რ შეუდგნენ
გამძაგებით ურიათა დუქნებისა და სადგომების შტურე-
ვას. ასეთივე არეულობა მოხდა ეკატერინოვლავსა,
ალექსანდრიაში და ბევრგან სხვანაგ.

ღმმა დაარწმუნა მთელი რუსეთი, რომ აწ არსე-
ბული წესყვობილება გამხრწნელი და უვარგისია,
ხოდლ მობილიზაციამ მთაჰმერა ხალხს სული უკმა-
ყოფილებისა და სიძულვილისა ამ წესყვობილების
მიმართ. წელში იმართებიან აქამდისინ დაბაბუნე-
ბულნი და ეძებენ ამ ნეკლეობიდან გამდსახველეს გზას.
სახელი და დიდება რუსეთში მძმქმად სარეოდლე-
ვიდ ბარტიებს, თუ ამ მოძმრტით ისარგებლებენ, გაა-
მწავებენ და განავითარებენ ამ უკვე ჩახსულ უკმა-
ყოფილებას და სიძულვილს, შეგნების სხივებით გაა-
ნათებენ მათ და ამრიგად მომწადებულ ხალხს მის
მდხისხლე მტრსე იერობით მიიყვანენ.